

В. М. Лазуренко

МИХАЙЛО СИРОТА У СПОГАДАХ УКРАЇНСЬКИХ ПОЛІТИКІВ І АКТИВНИХ УЧАСНИКІВ НАЦІОНАЛЬНО-ДЕМОКРАТИЧНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ

У статті, на основі опрацювання літератури та джерел, розкриваються сторінки життєпису Михайла Дмитровича Сироти, його внесок у розбудову української державності, зокрема в роботу Конституційної комісії та прийняття Основного Закону у 1996 році.

Авторські тексти політика, його інтерв'ю, документи і спогади сучасників можуть слугувати активним поштовхом до переосмислення в історичному сенсі феномена народного визнання Михайла Сироти як «батька української Конституції» та його внеску у становлення незалежної України.

***Ключові слова:** Михайло Сирота, Конституція України 1996 року, «батько української Конституції».*

Постановка проблеми. Новітні підходи до історичного опису державотворення України потребують перегляду і неупередженого висвітлення персоналій активних учасників демократичних перетворень в Україні у контексті знакових подій 80-90-х років минулого століття. Одним із таких переломних моментів української історії стало прийняття Конституції України 28 червня 1996 р. Це стало потужною подією для зміцнення суверенітету, підвищення міжнародного авторитету нашої держави як самостійної та незалежної.

Серед небагатьох прізвищ творців основного документа нашої держави з шанобливою повагою згадується уродженець Черкащини Михайло Дмитрович Сирота. У колі представників національно-демократичних сил постать Михайла Сироти – державника, політика і науковця – видається непересічною, і його внесок у становлення незалежної України ще належить усвідомити і переоцінити нащадкам.

Аналіз останніх досліджень. До висвітлення питань, пов'язаних із життям та діяльністю Михайла Дмитровича Сироти, зверталися журналісти і колеги [1, 3, 4, 6, 7, 9, 12, 16], наявна інформація довідкового характеру в електронних джерелах [9, 10, 13]. Але конкретно цій тематиці і досі не було присвячено жодного ґрунтовного дослідження.

Мета статті – на основі співставлення й аналізу виявлених у документах, записах і спогадах біографічних даних М. Д. Сироти і фактів з його суспільно-політичної діяльності узагальнити і переосмислити в історичному сенсі феномен народного визнання Михайла Сироти як «батька української Конституції».

Виклад основного матеріалу. Конституція – це базис, в якому закріплюються основні вектори розвитку тієї чи іншої країни на майбутнє. Ми наближаємося до першої ювілейної дати Основного закону Незалежної України: 28 червня 2021 р. виповнюється 25 років від дня прийняття головного закону України – Конституції України.

Конституція України 1996 р. виявила основні принципи організації вищих органів держави і місцевого самоврядування, права, свободи та обов'язки кожного громадянина з метою стабілізації економіки країни, формування розвиненого соціуму та планомірного входження України в світове співтовариство. За статтею 161 Конституції України День її прийняття є державним святом – Днем Конституції України [7, с. 76].

У день ухвалення Конституції України народний депутат України Михайло Сирота упродовж 15 годин і 20 хвилин за трибуною Верховної Ради України відстоював права та обов'язки громадян України, прописані в новому основному законі держави, за що й отримав почесне ім'я «батька української Конституції» [1, с. 449].

Ось що про це написано у спогадах українського політика, одного з авторів тексту Конституції України Віктора Лаврентійовича Мусіяки:

«Конституція України була проголосована о 09.20 – 315 голосами «за». ... Текст розроблявся багатьма людьми. Кажуть: «батьки» Конституції.

Сирота
Михайло Дмитрович

Михайло Сирота. Конституцію України прийнято. 28 червня 1996 р.

Ми, хто брав участь у творенні Конституції, ми вважаємо батьком Конституції Сироту Михайла, який вів роботу Конституційної комісії, він стояв на трибуні майже всю ніч. Цей текст, який ми проголосували, він був відпрацьований на основі тексту, прийнятого у першому читанні. У ньому було понад дві тисячі поправок. Основу напрацьовували десятки фахівців. До складу Конституційної комісії входили найкращі фахівці з конституційного права. Ми намагалися максимально не пошкодити текст, прилаштувати його до потреб суспільства, враховували політичні речі, йдучи на якісь поступки. Текст готувався з урахуванням усього досвіду конституціоналізму і побудови конституційних текстів в Європі, Сполучених Штатів Америки. Ми взяли від них деякі механізми, але здебільшого скористалися текстом французької конституції разом з її недоліками. Тому, всі речі, що відбуваються між президентом і парламентом, президентом і Кабміном, все це повторюється, так як це відбувається у Франції» [2].

Відомий український політик правового спрямування, учасник дисидентського руху в Українській РСР Ярослав Кендзьор, колега по парламенту Михайла Сироти, народний депутат шести парламентських скликань, згадує, які емоції переповнювали представників національно-демократичних сил, коли 28 червня 1996 р. після 24 годин дебатів вдалося набрати необхідну кількість голосів і ухвалити Конституцію незалежної України: «Михайло Сирота не міг стримати сліз, коли зійшов з трибуни, на якій простояв добу» [7].

У записках про ті події Михайло Сирота зазначав, що боротьба була дуже виснажливою, і були моменти, коли здавалося, що все висить на волосині, і незалежної України не буде. Цитуємо М. Д. Сироту: «Усі негаразди, які були в Україні, концентрувалися в Києві, під куполом Верховної Ради. Йшла боротьба за те, чи буде українська держава, чи йтиме вона тим курсом, яким йде увесь розвинутий світ?... 27 червня, коли ми зайшли о дев'ятій годині до Верховної Ради, ми розуміли, що або ми, не виходячи з Верховної Ради, завершимо прийняття Конституції, або що в Україні не буде Конституції» [6].

Ось як розповідав у листопаді 1998 р. українській діаспорі в США про перебіг подій, на сьогодні для нас уже історичних, які відбувалися 27 і 28 червня 1996 р. у стінах Верховної Ради України, М. Д. Сирота: «Залишилися найбільш важливі питання, пов'язані з мовою, з символікою, з Автономною Республікою Крим, приватною власністю на землю. До 5-ї години ми працювали в різних секціях, а о 5-й годині я став на трибуну Верховної Ради і не зійшов з неї до 9:20 ранку 28 числа. Було це надзвичайно драматичне засідання. Ніхто не спав. Не було багатьох урядовців, не було комуністів, які майже усі покинули залю. І дуже часто було, що залишалося 330 чоловік, а деякі комуністи, які залишалися, вийняли свої картки до голосування. 302 особи, 301 – усе висіло на волосочку. Багато було провокацій, коли спеціально збурення робили. Кричали: «Йдемо звідси!». Доводилося кричати: «Люди, що ви робите? Одумайтеся!».

У вирі прийняття Конституції України. 1996 р.

Було й так, що я тримався за трибуну обома руками, а на моїх плечах чоловік 5-10 висіли, шпурляли один одного, били. Це була боротьба добра і зла, нечистих сил і Божої світлої сили. Як викладач я використав звичний прийом. Стоячи на трибуні, я не бачив облич, бачив лише чорну силу, яка кипіла ненавистю. Виходячи на трибуну, я хрестив тричі залю поглядом, а не рукою, і читав про себе «Отче наш». Після того нікому не вдавалося вивести мене з рівноваги.

Одного лише разу Мойсеєнко вивів мене з себе, коли сказав: «Ви тут причепили ганчірку і думаєте, що це у вас прапор?». Я сказав: «Може, для вас це й ганчірка, а для мене це прапор моєї держави!». Олександр Мороз каже (він позаду мене сидів): «Це ще не проголосовано, немає такого закону, що це нашої держави прапор». Я кажу: «Нічого, ми зараз Конституцію приймемо, то буде вже у Конституції наш прапор». Величезне напруження було усю ніч. Голосували дві статті вкупі. З одного боку, це була стаття 20 про герб, прапор, гімн нашої держави, а з другого боку – Автономна Республіка Крим. Якщо ліві не хотіли 20-ї статті, то праві вважали, що не повинно бути Автономної Республіки Крим, повинна бути Кримська область. Проголосували 301 голос за це, і тоді я остаточно зрозумів, що Україна матиме Конституцію.

Я вірив у це ще з того часу, коли ми роглядали перший проєкт, який мав такий вислів: «Усвідомлюючи свою відповідальність перед нинішнім і прийдешніми поколіннями». Михайло Ратушний з Конгресу Українських Націоналістів, він не був членом комісії, але до нас прийшов і каже: «А чому

ми забуваємо по минулі покоління? У нас же є слава історія держави». Ми погодилися. Тоді Іван Попеску, член комісії, сказав, що треба внести до Конституції слово «Бог» і то з великої літери. Він мотивував це тим, що усі держави, які вживали слово «Бог» у конституції, починали активно розвиватися.

Що почалося на комісії, де було 20 осіб! Це треба було бачити. Навіть шанований мною Вадим Гетьман не витримав, і каже: «Та який Бог? Ви що, подуріли? У нас же стільки проблем!». Проголосували на комісії і винесли на Верховну Раду, на друге читання. Симоненко вертівся, як вуж під вилами, тому що його виборці – це люди старшого віку й вони ближче до Бога, ніж комуністи. Вони ходять до церкви, а тут Симоненко розповідає, що не треба Бога. Він каже: «Та я за, хай Він буде, але не треба Його в Конституцію!».

І так сталося, що в остаточній версії Конституції це звучить так: «Усвідомлюючи свою відповідальність перед Богом, власною совістю, минулими, нинішнім і прийдешніми поколіннями...». ***Я вважаю, що це формула усієї Конституції, і це формула розвитку України на майбутнє.*** Ми горді тим, що маємо славне історичне минуле. Ми маємо, чим пишатися в минулому. Ми були найпершою демократичною державою, де не було ніякого тоталітаризму і авторитаризму, не було царя, а були виборні посади гетьманів. Могли гетьмана й зняти. І ми сьогодні будуємо державу для майбутніх поколінь на основі Божих законів й власної совісти, бо Україна, по суті своїй, є надзвичайно високорозвинена духовно, і це відрізняє її від інших країн.

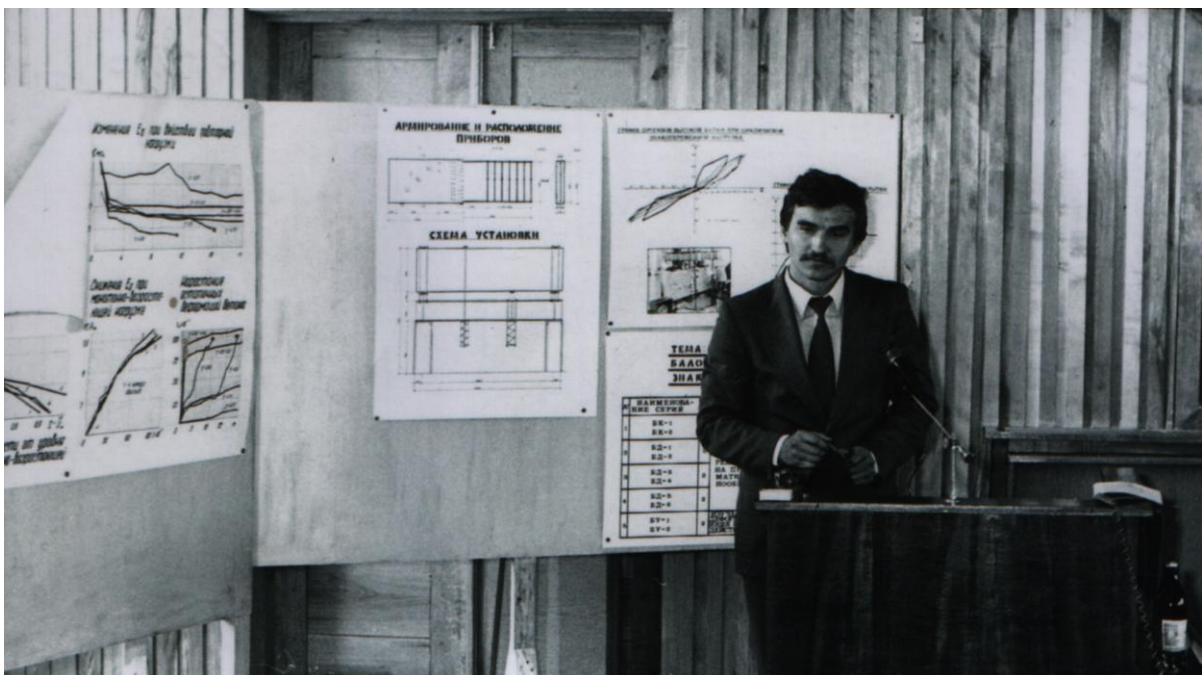
З 87 лівих проголосували лише 35. Багатьох вони з цих 35 виключили з партії, а потім відновили, бо дітися нікуди. І почався інший етап нашої історії, який є навіть складнішим» [12].

Серед тих, хто голосував за Конституцію України 28 червня 1996 р., був Петро Григорович Душейко, народний депутат України другого скликання. Він поділився враженнями про події тих днів та про роль М. Д. Сироти у тому процесі: «То тільки так здається, що тоді, у перші роки незалежності, було все просто. Ні. Та й прийняли ми Основний Закон не за одну ніч. Над ним тривалий час працювала команда фахівців, людей грамотних, компетентних, тому виписана вона досить вдало. Конституційна бурхлива ніч – то був апогей, історичний момент її остаточного прийняття, коли було відкинуто всі сумніви й подолано спокуси щось переінакшити. Не все йшло так чітко, як може сьогодні здаватися. Були спроби бойкотувати прийняття Конституції. Не налаштований на її прийняття був і Президент, вели мову й про проведення референдуму. Не мали наміру приймати її комуністи. Однак ... конституційні положення було виписано задовго до конституційної ночі талановитими фахівцями. Виписано чітко, вмотивовано, переконливо. Тому й удалося їх відстояти. ***Історична роль конституційної ночі, безпосередньо Михайла Сироти – в тому, що тоді було досягнуто компромісу, порозуміння. Тут відіграла вирішальну роль його неординарна особистість (виділено нами. – В. Л.)*** І якраз цього нерідко бракує в Україні сьогодні. ... А маленька вистраждана книжечка варта цілих грубих томів. Тому слід не переписувати її, а виконувати» [2].

Тож розглянемо феномен особистості державника і політика Михайла Сироти у контексті його життєвого шляху, на тлі епохи.

Народився М. Д. Сирота 17 липня 1956 р. у м. Черкаси в сім'ї вчителів. Українець. Навчався у Черкаській загальноосвітній школі № 20. Згодом вибрав фах будівельника для здобуття вищої освіти у рідних Черкасах, вступивши до Черкаської філії Київського інженерно-будівельного інституту. Трудову діяльність розпочав у 1973 р. – працював лаборантом хімічного кабінету Черкаської загальноосвітньої школи № 22. У 1973–1975 рр. працював техніком у проектно-конструкторському бюро Черкаського обласного управління торгівлі [1, с. 449]. Із 1976 р. його доля стає ще тісніше пов'язаною із технологічним закладом вищої освіти Черкас, де він навчався. У 1976–1979 рр. М. Д. Сирота працює на посаді старшого техника, інженера Черкаської філії Київського інженерно-будівельного інституту. У 1980 р. Михайло Сирота закінчив навчання і отримав диплом про вищу освіту за спеціальністю «Промислове і цивільне будівництво» у Черкаській філії Київського політехнічного інституту, яка згодом набула статусу самостійного навчального закладу – як інститут, а згодом – університет. В автобіографічних даних, за деякими джерелами, зазначено Черкаський інженерно-технологічний інститут як альма-матер політика, бо саме з нашим закладом пов'язане професійне й особистісне становлення майбутнього видатного політика.

З 1979 р. по 1982 р. – інженер, асистент кафедри будівництва Черкаської філії Київського політехнічного інституту. У грудні 1982 р. він вирішив пов'язати свою долю з наукою і вступає до аспірантури Київського інженерно-будівельного інституту, в якій навчався з відривом від виробництва до грудня 1985 р. У 1986 р. захистив кандидатську дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата технічних наук. У квітні 1990 р. йому присвоєно вчене звання доцента по кафедрі прикладної механіки [1, с. 449; 11].

У період з 1986 по 1990 рр. працював асистентом, згодом – доцентом кафедри прикладної механіки, заступником декана. У 1988 р. М. Д. Сироту призначають на посаду декана факультету по роботі з іноземними студентами, з листопада 1990 р. – заступником директора з навчальної роботи Черкаської філії Київського політехнічного інституту, а з 1991 р. (рік створення в Черкасах самостійного закладу вищої освіти) – проректором з навчальної роботи Черкаського інженерно-технологічного інституту [1, с. 449; 16].

У 1994 р. обраний народним депутатом України II скликання по Придніпровському виборчому округу № 418 міста Черкаси Черкаської області, у статусі якого перебував до квітня 1998 р. Вибори М. Д. Сирота виграв у другому турі. На перший тур з'явилося 63,8 % виборців, з них 17,52 % голосів було віддано за М. Д. Сироту (було 11 конкурентів). У другому турі явка виборців становила 55,8 %, з них 55,19 % віддали голоси за М. Д. Сироту.

З липня 1994 р. по квітень 1998 р. – заступник голови Комітету з питань екологічної політики, керівник групи «Конституційний центр» (до цього – керівник групи «Центр») [10].

У 1996 р. М. Д. Сирота був керівником Тимчасової спеціальної комісії Верховної Ради України з доопрацювання та ухвалення проекту Конституції України. За трибуною Верховної Ради на завершальному етапі ухвалення основного закону відстояв нову Конституцію України, за що отримав народне визнання як «батько Української Конституції» [1, с. 449].

У 1998 р. був головою Комісії з доопрацювання та узгодження проекту Конституції України. З липня 1998 р. по листопад 2001 р. був членом Комісії з доопрацювання та узгодження проектів Кримінального, Кримінально-процесуального та Кримінально-виконавчого кодексів України. З червня по жовтень 2006 р. – позаштатний радник Президента України [10].

У березні 1998 р. за списком Народно-демократичної партії (за № 4) обраний народним депутатом України III скликання, яким залишався до квітня 2002 р. З грудня 1998 р. по квітень 1999 р. – Уповноважений представник фракції ПРП «Реформи-центр». З квітня 1999 р. по січень 2001 р. – Уповноважений представник фракції Трудової партії України. З січня по березень 2000 р. – позафракційний. З березня 2000 р. по квітень 2001 р. – член групи «Солідарність». У Верховній Раді України II скликання був членом Комітету з питань охорони здоров'я, материнства та дитинства (з лютого 1999 р. по лютий 2000 р.), а з лютого 2000 р. – членом Комітету з питань боротьби з організованою злочинністю і корупцією [10].

У липні 2001 р. був обраний співголовою Народно-патріотичного об'єднання «За Україну». У квітні 2002 р. по виборчому округу № 200 балотувався у депутати до Верховної Ради України вже як самовисуванець (хоча на час виборів був членом Трудової партії України) та посів почесне 3-є місце (8,40 %) серед 11 претендентів [10].

У березні 2006 р. був кандидатом (за № 2 у списку) у народні депутати України від Виборчого блоку політичних партій Бориса Олійника та Михайла Сироти. На час виборів очолював Трудову партію України (із червня 1999 р.).

У листопаді 2007 р. М. Д. Сироті доля знову дарує можливість реалізовувати свій потужний державницький потенціал у стінах Верховної Ради України: він стає народним депутатом України VI скликання від Блоку Литвина (за № 10 у списку). З листопада 2007 р. – член фракції «Блок Литвина», а з грудня 2007 р. – перший заступник голови Комітету з питань правової політики [10].

М. Д. Сирота «Людина року – 1997»
у номінації «Парламентар року»

Вийшло друком понад 30 наукових праць за авторства (співавторства) М. Д. Сироти, серед яких монографія, навчальний посібник, статті. Був обраний членом-кореспондентом Української академії наук національного прогресу [1, с. 450]. Вільно володів польською мовою. Захоплювався політикою, історією, філософією, шахами, риболовлюю. Мав чудову сім'ю: дружина Ірина Євгеніївна, за освітою економіст (1955 р. н.), син Дмитро (1979 р. н.).

М. Д. Сирота пошанований державою. Нагороджений орденом «За заслуги» I, II і III ступенів, кавалер ордена Святого Володимира та Архистратига Михаїла. Лауреат Міжнародної премії ім. Пилипа Орлика. «Людина року – 1997» в номінації «Парламентар року» [1, с. 450; 2; 15].

Автору статті випала нагода працювати у потужному закладі вищої освіти нашої держави – Черкаському державному технологічному університеті, звідки, на той час – із Черкаського інженерно-технологічного інституту, з посади проректора з навчальної роботи Михайло Сирота пішов у велику політику. Простий, щирий і високоінтелектуальний був чоловік. Він часто приїздив до рідного навчального закладу. Я мав за честь спілкуватися з відомим українцем Михайлом Сиротою і проводити зустріч М. Д. Сироти з колективом університету, на якій знаний політик презентував свою книгу «Україна у геополітичному просторі третього тисячоліття» [8]. Це було 21 вересня 2007 р., в останній за його життя приїзд до ЧДТУ.

Був я присутнім і на церемонії прощання із Михайлом Сиротою на Байковому цвинтарі у Києві, коли він відлітав у Вічність. Сьогодні працюють у ЧДТУ його рідна сестра Людмила Дмитрівна і племінник Богдан. Університет підтримує хороші стосунки із дружиною Михайла Сироти Іриною Євгеніївною.

На жаль, Михайла Дмитровича Сироти немає сьогодні поруч з нами – він трагічно загинув 25 серпня 2008 р. у дорожній пригоді. У Васильківському районі Київської області на 39-му кілометрі автодороги Устинівка – Гребінки – Узин автомобіль «Тойота камрі», яким керував М. Д. Сирота, зазнав лобового зіткнення з ДЕУ «Ланос» під керуванням водія 1984 р. н., мешканця одного з сіл району. Обидва водії загинули на місці, а пасажирка «Тойоти» – дружина народного депутата Ірина Євгеніївна була доправлена до лікарні [11].

М. Д. Сирота у стінах Альма Матер – у Черкаському державному технологічному університеті – презентує свою книгу «Україна у геополітичному просторі третього тисячоліття». 21 вересня 2007 р.

Відомому політикові було лише 52 роки. 27 серпня 2008 р. відбулося прощання з тілом народного депутата України М. Д. Сироти у клубі Кабінету Міністрів України на вулиці Інститутській, 7, а панахида за покійним відбулась у Києво-Печерській лаврі. Похований у м. Київ на Байковому кладовищі [11].

У повідомленні, опублікованому на сайті Верховної Ради України 27 серпня 2008 р. за підписом Голови Верховної Ради України Арсенія Яценюка, зазначалось: «25 серпня 2008 року на 53-му році життя трагічно загинув полум'яний патріот, один із «батьків» Конституції України, поміркований політик і самовідданий поборник інтересів українського народу Михайло Дмитрович Сирота.

Народний депутат України другого, третього і шостого скликань, голова Трудової партії України, член фракції «Блок Литвина», перший заступник голови Комітету Верховної Ради України з питань правової політики – на всіх постах і посадах Михайло Дмитрович був взірцем чесності, справедливості та відповідальності.

Прийшовши у велику політику із сфери науки, кандидат технічних наук, доцент М. Д. Сирота виступав за побудову політичних відносин у державі на принципах відкритості, обґрунтованості та пріоритетності захисту інтересів народу України. За заслуги в розвитку української державності, активну участь у конституційному процесі, вагомий особистий внесок у розвиток Української держави Сирота М. Д. удостоєний ордена «За заслуги» III, II і I ступенів [17-19].

Сліпа випадковість увірвала життя усміхненого політика з мудрим поглядом, громадського діяча, науковця. Переконані, що справу Михайла Дмитровича гідно продовжать його друзі, соратники, колеги. Світла пам'ять про Михайла Дмитровича Сироту назавжди збережеться на сторінках історії незалежної України і в серцях наших співвітчизників» [20].

У некролозі, присвяченому трагічній загибелі М. Д. Сироти, депутатська фракція «Блок Литвина» у Верховній Раді України справедливо зазначила: «Пішов із життя великий патріот і громадянин, натхнений подвижник і організатор історичної справи творення незалежної України. Перестало битися серце людини, яка бачила своє покликання і призначення в жертвовному служінні українському народові, рідній Вітчизні... Всеукраїнське визнання Михайло Сирота отримує на політичній ниві. Будучи народним депутатом України трьох скликань, він зробив колосальний внесок у формування правових засад української державності. Саме його назвали батьком Конституції України. Саме він уособлював найкращі риси політичної еліти країни – чесність, мужність у відстоюванні своєї позиції, непідкупність, принциповість та віддане служіння людям [11].

Ми вже згадували вище про книгу М. Д. Сироти «Україна у геополітичному просторі третього тисячоліття», яку політик і науковець презентував у Черкаському державному технологічному університеті 21 вересня 2007 р. Хотілося б у цій статті про М. Д. Сироту навести весь текст вступу до згаданої книги, адже це міркування «батька Конституції України» про наше українське сьогодні і майбуття, та біль і переживання за майбутнє людства.

«Ми постійно перебуваємо в стані очікування, часто на рівні підсвідомості, на грані неусвідомленої необхідності. Діти прагнуть здійснення своїх рожевих мрій, дорослі мають надію на реалізацію більш приземлених, але від того не менш бажаних, сподівань. Споконвіку кожна людина живе з упевненістю, що майже завжди початок чогось довгоочікуваного збігається з певним рубежем – днем твого народження, містичною казкою новорічної ночі, зі світлим святом Різдва Христового...

На зламі тисячоліть, на рубежі нової ери перед людством знову гостро стоїть одвічне питання – хто ми, звідки прийшли, куди йдемо, навіщо ми

на цьому світі? В глибинах яких віків загубився втрачений нами Золотий вік? Що чекає нас і наших нащадків у туманному серпанку майбутнього?

Ми непомітно для себе перейшли ту тонку грань, що відділяє сподівання на щасливу долю від виснажливого, часто підсвідомого, очікування неприємностей, трагедій, катастроф. Можливо, цьому сприяють мас-медіа, що з ранку до ночі, з дня в день постійно повідомляють про природні й техногенні екологічні катастрофи, про пандемії СНІДу, туберкульозу та навалу інших невиліковних захворювань. Ефір нашпигований військовими конфліктами, збройними протистояннями і переворотами. Ми жахаємося тотального зростання кількості міжнародних злочинних угруповань та піднятого ними каламутного валу наркобізнесу, в якому захлинається наша молодь.

Можливо це пов'язане з нашим відчуттям деградації суспільної культури і моралі, поляризацією цивілізації на непристойно багатих і кричущо бідних, де домінують дві основні проблеми – звідки взяти нові ресурси і куди подіти гори відходів? Кожен з нас уже фізично відчуває на собі, що людство підійшло до небезпечної екологічної межі. Незворотне виснаження природних ресурсів і тотальна деградація екологічних систем поставили під загрозу саме існування людини на Землі. Ми впритул підійшли до того критичного стану, коли або зможемо спрямувати розвиток цивілізації в принципово нове русло, або просто втратимо майбутнє.

Що повинен робити в цій ситуації кожен з нас? В якому напрямку має діяти і розвиватися наша держава? Де та платформа поєднання зусиль міжнародної спільноти, що приведе до позитивного поступу світової цивілізації? Від правильності знайдених на ці запитання відповідей залежить не тільки наше сьогодення, а й, передовсім, майбутнє наших дітей і внуків.

Вирішення цих проблем лягає, перш за все, на плечі найрозвинутіших держав світу. Україна зі своїм потужним ресурсним та інтелектуальним потенціалом покликана стати активною генеруючою ланкою спільних міжнародних зусиль. Забезпечення національних інтересів її як сучасної розвинутої держави значною мірою залежатиме від її повноцінного входження в світовий цивілізаційний процес. Вирішення цього завдання потребує формування нової національної еліти, яка зможе досягнути фундаментальні процеси розвитку сучасного світу та буде здатна поєднати їх із величезним власним національним історичним надбанням. Ми маємо сформулювати нові засади суспільної свідомості й моралі, консолідуючи на їхній основі наш народ, пропонуючи світовому співтовариству спільний шлях у гідне майбутнє» [8, с. 5–6].

Вдячні земляки зберігають пам'ять про потужну державницьку роль М. Д. Сироти у становленні України як держави. Щороку 28 червня, у День Конституції України, ми згадуємо Михайла Дмитровича Сироту, якого нарекли – і це народне визнання! – «батьком української Конституції». Так, 24 червня 2011 р. у холі навчального корпусу №3 Черкаського державного технологічного університету, де починав свою наукову кар'єру майбутній творець Конституції України, урочисто, за участі матері та рідної сестри М. Д. Сироти було відкрито пам'ятну дошку з барельєфним зображенням портрета Михайла Сироти [19]. 24 червня 2016 р., напередодні відзначення 20-річчя прийняття Конституції України, у Черкаському державному

Урочисте закладання каменю на місці майбутнього пам'ятника Михайлу Сироті.
Черкаський державний технологічний університет. 24 червня 2016 р.
м. Черкаси

технологічному університеті на Площі Знань за участі голови Черкаської ОДА Ю. О. Ткаченка, ректора ЧДТУ О. О. Григора, рідної сестри М. Д. Сироти Л. Д. Мисник, представників громадськості було закладено камінь на місці майбутнього пам'ятника Михайлу Сироті – «батькові Української Конституції» [18]. А 27 червня 2017 р. було урочисто відкрито пам'ятний знак М. Д. Сироті, споруджений за підтримки обласної влади. Скульпторами цього знаку є народний художник України І. В. Фізер та В. Г. Крючков, архітектором – С. М. Фурсенко. На заході були присутні голова Черкаської обласної державної адміністрації Ю. О. Ткаченко, голова Черкаської обласної ради О. І. Вельбівець, дружина Михайла Дмитровича Сироти Ірина Євгеніївна, його рідна сестра Людмила Дмитрівна.

У М. Д. Сироти було кредо, яке відзначила рідна сестра Михайла Сироти, кандидат технічних наук, доцент кафедри механіки, поліграфічних машин і технологій ЧДТУ Людмила Дмитрівна Мисник: *«Кажуть, що час лікує. Але час дає можливість заспокоїтися, поглянути назад, а пам'ять, співчуття та щирість дійсно лікують та допомагають. Я вірю, якщо ми будемо думати, жити, діяти, керуючись словами, які були життєвим кредом Михайла Сироти: **«Усвідомлюючи відповідальність перед Богом, власною совістю, попередніми, нинішнім і прийдешніми поколіннями...»**, то Україна переможе, розквітне, тут будуть сміятися і зростати діти»*.

Пам'ятний знак М. Д. Сироті, відкритий 27 червня 2017 р.
Площа Знань ЧДТУ. м. Черкаси

Висновки. Отже, провівши історіографічний аналіз, ми можемо ствердно констатувати наступне. Постать М. Д. Сироти і його суспільно-політична діяльність сприяла утвердженню державності України у геополітичному просторі третього тисячоліття. Пам'ять про нього як про визначного державника, науковця, політика, людину увічнено на його малій батьківщині у Черкасах, зокрема у Черкаському державному технологічному університеті, де він навчався і працював. Місцева влада, освітяни і громадськість міста вшановують пам'ять про «батька української Конституції» на урочистостях до свят і пам'ятних дат, покладаючи квіти до спорудженого пам'ятного знака М. Д. Сироті на Площі Знань.

Сподіваюсь, що ця публікація спонукатиме дослідників і біографів до створення ґрунтовних праць, у яких буде розкрито значення цієї багатогранної особистості для України, її нинішніх і прийдешніх поколінь.

Завершу цю статтю про М. Д. Сироту словами черкаського письменника, лауреата Шевченківської премії Василя Захарченка: «Якби у Верховній Раді було більше таких, як Михайло Сирота, не було б у нас чвар, непорозумінь, протистоянь влади з народом» [2].

М. Д. Сирота своїм прикладом і самовідданістю продемонстрував, як треба любити Україну.

Список використаних джерел

1. Бушин М. І. Учені Черкаського державного технологічного університету. 2001–2011: 10-річчю Черкаського державного технологічного університету присвячується. Черкаси: Бізнес-стиль, 2011. 508 с.
2. Інформаційні матеріали до Дня Конституції України. Український інститут національної пам'яті. URL: <https://uinp.gov.ua/informaciyni-materialy/zhurnalistam/informaciyni-materialy-do-dnya-konstytuciyi-ukrayiny>
3. Кирей Р. Він був справжнім державником. URL: <https://ukurier.gov.ua/uk/articles/vin-buv-spravzhnim-derzhavnikom/>
4. Кирей Р. Михайлу Сироті (помертно) присвоїли звання «Почесний громадянин міста Черкаси» // Урядовий кур'єр. 21 жовт. 2020 р. URL: <https://ukurier.gov.ua/uk/news/mihajlu-siroti-posmertno-prisvoyili-zvannya-roches/p/>
5. Конституція України. Київ: ЮРІНКОН, 1996. 80 с.
6. Корнієнко Г. Михайло Сирота: «Або ми завершимо прийняття Конституції, або в Україні не буде Конституції». URL: <https://suspilne.media/44049-mihajlo-sirota-abo-mi-zaversimo-prijnatta-konstitucii-abo-v-ukraini-ne-bude-konstitucii/>
7. Кендзьор Я. «Михайло Сирота плакав, коли Конституцію нарешті ухвалили». URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/27825582.html>
8. Сирота М. Д. Україна у геополітичному просторі третього тисячоліття. 2-ге вид. Київ: Унів. вид-во «ПУЛЬСАРИ», 2007. 216 с.
9. Сирота Михаил. Экс-народный депутат Украины. URL: <https://file.liga.net/persons/mihail-sirota>
10. Сирота Михайло Дмитрович. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Сирота_Михайло_Дмитрович
11. Сирота Михайло Дмитрович. Некролог // Голос України. URL: <http://www.golos.com.ua/article/184753>
12. Хмельковський Л. Михайло Сирота розповів про прийняття Конституції. URL: <https://svoboda-news.com/svwp/Михайло-Сирота-розповів-про-прийнят/>
13. Хто є хто в Україні. Сирота М. Д. URL: <http://dovidka.com.ua/user/?code=271112>
14. Покладанням квітів до пам'ятника «батьку Української Конституції» Михайлу Сироті в ЧДТУ розпочалися урочистості з нагоди 22-ї річниці прийняття Основного Закону України. URL: <https://chdtu.edu.ua/news/item/10275-pokladanniam-kvitiv-do-pamiatnyka-batku-ukrainskoi-konstytutsii-mykhailu-syroti-v-chdtu-vidbulysia-urochystosti-z-nahody-22-i-richnytsi-pryiniattia-osnovnoho-zakonu-ukrainy>
15. Відзначення 20-ї річниці прийняття Конституції України в ЧДТУ. URL: <https://chdtu.edu.ua/news/item/6161-vidznachennia-20-i-richnytsi-pryiniattia-konstytutsii-ukrainy-v-chdtu>
16. Кирей В. Михайла Сироту згадують добрим словом // Урядовий кур'єр. 2001. 7 лип. URL: <https://ukurier.gov.ua/uk/news/mihajla-sirotu-zgaduyut-dobrim-slovom/p/>
17. Про нагородження відзнакою Президента України – орденом «За заслуги»: Указ президента України від 11 груд. 1996 р. № 1191/96.

18. Про відзначення нагородами України з нагоди 8-ї річниці незалежності України: Указ Президента України від 21 серп. 1999 р. № 1051/99.
19. Про відзначення державними нагородами України: Указ Президента України від 26 черв. 2008 р. № 584/2008.
20. Верховна Рада України. Повідомлення. Сирота Михайло Дмитрович. 27.08.2008 р. URL: <https://www.rada.gov.ua/news/Povidomlennya/15438.html>

References

1. Bushin M. I. Scientists of Cherkasy State Technological University. 2001–2011: Dedicated to the 10th anniversary of Cherkasy State Technological University. Cherkasy: Biznes-styl, 2011. 508 p.
2. Information materials for the Constitution Day of Ukraine. Ukrainian Institute of National Memory. URL: <https://uinp.gov.ua/informaciyni-materialy/zhurnalistam/informaciyni-materialy-do-dnya-konstytuciyi-ukrayiny>
3. Kirey R. He was a real statesman. URL: <https://ukurier.gov.ua/en/articles/vin-buv-spravzhnim-derzhavnikom/>
4. Kirey R. Mykhailo Syrota (posthumously) was awarded the title "Honorary Citizen of Cherkasy" // Government Courier. Oct. 21 2020 URL: <https://ukurier.gov.ua/uk/news/mihajlu-siroti-posmertno-prisvoyili-zvannya-poches/p/>
5. The Constitution of Ukraine. Kyiv: YURINKOM, 1996. 80 p.
6. Kornienko G. Mykhailo Syrota: "Either we will complete the adoption of the Constitution, or there will be no Constitution in Ukraine". URL: <https://suspilne.media/44049-mihajlo-sirota-abo-mi-zaversimo-prijnatta-konstitucii-abo-v-ukraini-ne-bude-konstitucii/>
7. Kendzor J. "Mykhailo Syrota cried when the Constitution was finally adopted". URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/27825582.html>
8. Syrota M. D. Ukraine in the geopolitical space of the third millennium. 2nd ed. Kyiv: Univ. vyd-vo "PULSARY", 2007. 216 p.
9. Sirota Mihail. Ex-People's Deputy of Ukraine. URL: <https://file.liga.net/persons/mihail-sirota>
10. Syrota Mykhailo Dmytrovych. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Сирота_Михайло_Дмитрович
11. Syrota Mykhailo Dmytrovych. Obituary // Holos Ukrainy. URL: <http://www.golos.com.ua/article/184753>
12. Khmelkovsky L. Mykhailo Syrota spoke about the adoption of the Constitution. URL: <https://svoboda-news.com/swp/Mikhailo-Sirota-rozpoviv-pro-priynyat/>
13. Who is who in Ukraine. Syrota M. D. URL: <http://dovidka.com.ua/user/?code=271112>
14. The celebrations on the occasion of the 22nd anniversary of the adoption of the Basic Law of Ukraine began at the ChSTU with the laying of flowers to the monument to the "father of the Ukrainian Constitution" Mykhailo Syrota. URL: <https://chdtu.edu.ua/news/item/10275-pokladanniam-kvitiv-do-pamiatnyka-batku-ukrainskoi-konstytutsii-mykhailu-syroti-v-chdtu-vidbulysia-urochystosti-z-nahody-22-i-richnytsi-pryiniattia-osnovnoho-zakonu-ukrainy>

15. Celebration of the 20th anniversary of the adoption of the Constitution of Ukraine in ChSTU. URL: <https://chdtu.edu.ua/news/item/6161-vidznachennia-20-i-richnytsi-pryiniattia-konstytutsii-ukrainy-v-chdtu>
16. Kirey V. Mykhailo Syrota is remembered with a kind word // Uriadovyi kurier. 2001. 7 July. URL: <https://ukurier.gov.ua/en/news/mihajla-sirotu-zgaduyut-dobrim-slovom/p/>
17. On awarding with a distinction of the President of Ukraine – the Order of Merit: Decree of the President of Ukraine dated Dec. 11, 1996, no. 1191/96.
18. On awarding with the awards of Ukraine on the occasion of the 8th anniversary of Ukraine's independence: Decree of the President of Ukraine dated Aug. 21, 1999, no. 1051/99.
19. On awarding with state awards of Ukraine: Decree of the President of Ukraine dated June 26, 2008, no. 584/2008.
20. The Verkhovna Rada of Ukraine. Message. Syrota Mykhailo Dmytrovych. Aug. 27, 2008. URL: <https://www.rada.gov.ua/news/Povidomlennya/15438.html>

Valentyn Lazurenko

Mykhaylo Syrota in memories of Ukrainian politicians and active participants in national-democratic processes in Ukraine

The latest approaches to historical description of the state formation of Ukraine require the revision and unbiased coverage of the personalities of active participants in democratic transformations in Ukraine in the context of significant events of the 80-90s of the last century. The article, based on the study of literature and sources, by comparing and analyzing the documents, records and memoirs of biographical data of M. D. Syrota and facts from his socio-political activities reveals the pages of the biography of Mykhaylo Dmytrovych Syrota, his contribution to Ukrainian statehood, in particular in the work of the Constitutional Commission and the adoption of the Basic Law of Ukraine in 1996.

The author's texts of the politician, his interviews, documents and memories of contemporaries make it possible to generalize and rethink in the historical sense the phenomenon of popular recognition of Mykhailo Syrota as the "father of the Ukrainian Constitution" and his contribution to the formation of independent Ukraine.

Keywords: Mykhailo Syrota, Constitution of Ukraine of 1996, "father of the Ukrainian Constitution".